

УДК 343.54

DOI: <https://doi.org/10.21564/2311-9640.2021.16.243741>

В. Р. Філіпенко,
аспірантка кафедри кримінального
права № 1 Національного
юридичного університету імені
Ярослава Мудрого

**СУСПІЛЬНО НЕБЕЗПЕЧНІ НАСЛІДКИ ЗЛІСНОГО НЕВИКОНАННЯ
ОБОВ'ЯЗКІВ ПО ДОГЛЯДУ ЗА ДИТИНОЮ АБО ЗА ОСОБОЮ,
ЩОДО ЯКОЇ ВСТАНОВЛЕНА ОПІКА ЧИ ПІКЛУВАННЯ
(ст. 166 КК УКРАЇНИ)**

Статтю присвячено дослідженню суспільно небезпечних наслідків як обов'язкової ознаки об'єктивної сторони злочину, передбаченого ст. 166 КК України. Проаналізовано та розкрито оціночне поняття «тяжкі наслідки», з'ясовано види наслідків, що охоплюється ним. Здійснено їх поділ на матеріальні та нематеріальні. Вивчено судову практику з застосування ст. 166 КК за 2010–2021 рр.

***Ключові слова:** тяжкі наслідки, злісне невиконання обов'язків по догляду за дитиною або за особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування.*

Постановка проблеми. Обов'язковою ознакою об'єктивної сторони злісного невиконання обов'язків по догляду за дитиною або за особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування, є суспільно небезпечні наслідки. У ст. 166 Кримінального кодексу України (далі – КК) вони сформульовані як «тяжкі наслідки». Це поняття є оціночним та потребує встановлення у кожному конкретному випадку, що створює суттєві труднощі під час кримінально-правової кваліфікації. Саме наявність тяжких наслідків у складі цього злочину відмежовують його від правопорушення, передбаченого ст. 184 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) «Невиконання батьками або особами, що їх замінюють, обов'язків щодо виховання дітей». Згідно з Єдиним звітом про кримінальні правопорушення за 2014 р. обліковано 182 злочини за ст. 166 КК, за 2015 р. – 172; 2016 р. – 185; 2017 р. – 155; 2018 р. – 163; 2019 р. – 160; 2020 р. – 136; січень-вересень 2021 р. – 129¹. Статистика

¹ Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021 рр.: офіційний веб-сайт Генеральної прокуратури України. URL: http://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=110381&libid=100820 (дата звернення: 28.10.2021).

свідчить про поширеність цього злочину. Таким чином, встановлення та аналіз тяжких наслідків злісного невиконання обов'язків по догляду за дитиною або за особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування, має як теоретичне, так і практичне значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Злочин, передбачений ст. 166 КК, досліджувався, здебільшого, у підручниках, науково-практичних коментарях до КК, посібниках, наукових статтях. Зокрема, аналізу цього злочину приділяли увагу: П. П. Андрушко, А. П. Бабій, О. І. Белова, К. А. Голдзінський, О. М. Готін, М. К. Гнетнев, І. О. Зінченко, Д. П. Євтеєва, І. І. Литвин, М. В. Мазур, М. І. Мельник, С. М. Морозюк, О. О. Семенюк та ін. Проте, предметом спеціального дослідження це питання не було, що свідчить про недостатній стан його розробки.

Метою дослідження є встановлення змісту і аналіз видів тяжких наслідків злісного невиконання обов'язків по догляду за дитиною або за особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування, а також вивчення судової практики застосування ст. 166 КК (652 вироки за період з 2010 по 2021 рр.).

Виклад основного матеріалу. Щодо розуміння тяжких наслідків у ст. 166 КК серед науковців точаться дискусії. Так, І. О. Зінченко вважає, що до них відносяться «...різні види фізичної або моральної шкоди, заподіяної дитині або підопічному: розлад здоров'я, психічне захворювання, інвалідність, самогубство потерпілого тощо»². Подібною є думка й О. Ф. Бантишева, який під такими наслідками розуміє «...розлад здоров'я, психічне захворювання, інвалідність, самогубство та ін.»³. Натомість, А. П. Бабій ними визнає фізичне чи психічне захворювання потерпілих, а

² Зінченко І. О. Кримінально-правова охорона виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина / Аналіз законодавства і судової практики: монографія. Харків: Вид. СПД ФО Вапнярчук Н. М., 2007. С. 56.

³ Бантишев О. Ф. Злісне невиконання обов'язків по догляду за дитиною або за особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування (ст. 166 КК). *Кримінальне право України у питаннях і відповідях* / О. Ф. Бантишев, С. А. Кузьмін. 2-ге вид., доповн. та перероб. Київ: ПАЛІВОДА А. В., 2009. Пит. 142. С. 109.

також тяжкі тілесні ушкодження тощо⁴, а К. А. Голдзінський відносить лише каліцтво або смерть потерпілих⁵.

У свою чергу, П. П. Андрушко до наслідків включає істотну фізичну, матеріальну або моральну шкоду, а саме: «...істотне погіршення стану фізичного чи психічного здоров'я потерпілих, заподіяння їм значних матеріальних збитків, суттєве відставання у фізичному чи духовному розвитку, заняття потерпілими бродяжництвом, жебрацтвом, пияцтвом, вчиненням інших суспільно небезпечних, зокрема, злочинних діянь, ухилення дітей від навчання»⁶. Цю думку поділяє й І. І. Литвин⁷. Смерть, каліцтво, захворювання потерпілих на небезпечну хворобу, вчинення ними суспільно небезпечних діянь тощо визнають тяжкими наслідками М. К. Гнетнев, О. М. Готін, М. В. Мазур⁸, М. І. Мельник⁹. Широко розуміє такі наслідки Д. П. Євтеєва, яка ними визнає «...фізичну шкоду (смерть, самогубство, інвалідність, захворювання на небезпечну для життя або здоров'я хворобу, психічне захворювання або інше істотне погіршення стану здоров'я), істотну шкоду духовному, психічному, інтелектуальному або соціальному розвитку (відставання дитини в розвитку, суттєве відставання в навчанні, зайняття жебрацтвом, бродяжництвом, пияцтвом та ін.) або значну

⁴ Бабий А. П. Преступления против избирательных, трудовых и других личных прав и свобод человека и гражданина. *Уголовный кодекс Украины: Научно-практический комментарий* / отв. ред. Е. Л. Стрельцов. Изд. восьмое, перераб. и допол. Харьков: Одиссей, 2012. С. 352.

⁵ Голдзіцький К. А. Злочини проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина. *Кримінальне право України. Особлива частина* / за ред. В. К. Грищука, О. М. Омельчука. Хмельницький: Хмельницький університет управління та права, 2016. Гл. 6. С. 159.

⁶ Андрушко П. П. Злочини проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина. *Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України: у 2 т.* / за заг. ред. П. П. Андрушка, В. Г. Гончаренка, Є. В. Фесенка. 3-тє вид, переробл. та доп. Київ: Алерта; КНТ; Центр учбової літератури, 2009. Т. 1. С. 496.

⁷ Литвин І. І. Об'єктивні ознаки злісного невиконання обов'язків по догляду за дитиною або за особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування. *Науковий Вісник публічного та приватного права*. 2016. Вип. 6. Т. 2. С. 112.

⁸ Гнетнев М. К., Готін О. М., Мазур М. В. Злочини проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина. *Кримінальне право (Особлива частина)* / за ред. О. О. Дудорова, Є. О. Письменського. 2-ге вид. Київ: «ВД «Дакор», 2013. Гл. 6. С. 193.

⁹ Мельник М. І. Стаття 166. Злісне невиконання обов'язків по догляду за дитиною або за особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування. *Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України* / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 11-тє вид., переробл. та допов. Київ: ВД «Дакор», 2019. С. 533.

майнову шкоду»¹⁰. Відповідно, одна група вчених до тяжких наслідків відносить тільки шкоду життю або здоров'ю потерпілих, а інша – включає як майнову, так і шкоду соціальним інтересам потерпілих.

У науці існує безліч класифікацій суспільно небезпечних наслідків, але найбільш поширеною визнається їх поділ на матеріальні та нематеріальні. Під матеріальними розуміють фізичну (особисту) і майнову шкоду, а до нематеріальних відносять негативні зміни в об'єкті посягання, що поєднуються з порушенням інтересів суб'єктів суспільних відносин, охоронюваних кримінальним законом, і не пов'язані з фізичним впливом на особу або на матеріальні предмети зовнішнього світу, щодо яких існують суспільні відносини¹¹. Для встановлення змісту тяжких наслідків злочину, передбаченого ст. 166 КК, слід враховувати його безпосередній об'єкт – «...суспільні відносини, що забезпечують нормальне існування, зростання та всебічний розвиток дитини, а також нормальне існування обмежено дієздатної чи недієздатної особи»¹². Піддамо аналізу конкретні прояви цієї шкоди.

Злісне невиконання обов'язків по догляду за дитиною здатне спричинити **порушення її інтелектуального, соціального та емоційного розвитку**. Це, у свою чергу, позбавить дитину можливості реалізовувати належні їй права, зокрема, опанувати та розвивати творчі навички та здібності, отримувати освіту, задовольняти власні потреби, взаємодіяти в соціумі тощо, а також може призвести до порушень емоційно-вольової сфери дитини, сприятиме формуванню негативних моральних установок, що відобразатиметься у її поведінкових відхиленнях та свідчитиме про

¹⁰ Євтеєва Д. П. Особливості об'єктивної сторони злісного невиконання обов'язків по догляду за дитиною або за особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування (ст. 166 КК України). *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2016. № 1 (6). С. 239.

¹¹ Панов М. І. Об'єктивна сторона кримінального правопорушення. *Кримінальне право України: Загальна частина* / за ред. В. Я. Тація, В. І. Гютюгіна, В. І. Борисова. 6-те вид., перероб. і допов. Харків: Право, 2020. Розд. VIII. С. 147–148.

¹² Filipenko V. The immediate object of persistent failure to perform duties related to the care of a child or a person under guardianship or in the custody (art. 166 of the Criminal code of Ukraine). *Visegrad Journal on Human Rights*. 2021. № 2. P. 303.

соціально-педагогічну занедбаність. Соціальна занедбаність «...приводить до труднощів у процесі соціалізації, оволодінні соціальними ролями... проявляється в упущеннях у розвитку пізнавальних здібностей, соціальному сирітстві чи бездоглядності, формуванні інтересів поза межами формального колективу»¹³. Відсутність достатньої кількості уваги, бездоглядність, байдужість до потреб дитини може бути причиною пошуку компенсації нестачі спілкування вдома із представниками асоціальних компаній, чи, навпаки, відчужуваності дитини від навколишнього світу, її замкнутості. У свою чергу, педагогічна занедбаність це «...стан особи, що характеризується упущеннями в навчанні і вихованні... це сформованість негативних ціннісних мотиваційних установок, нормативних позицій, поведінкових стереотипів»¹⁴. Дитина може занедбати навчання, пропускати заняття у школі, проводити дозвілля на вулиці, що негативно вплине на рівень її освіченості, у свідомості сформується уявлення про норму такої поведінки, інтелектуальний розвиток знижуватиметься. Соціально-педагогічна занедбаність як тяжкий наслідок зазначається у **205 (31,44 %)** вироках за ст. 166 КК.

Шкода інтелектуальному розвитку дитини найчастіше виявляється у її низькому освітньому рівні. П. П. Андрушко до наслідків досліджуваного злочину включає ухилення дітей від навчання¹⁵. У деяких вироках суд теж відносить до тяжких наслідків факт пропуску занять дитиною¹⁶. З цього приводу слід зазначити, що розумові здібності кожної дитини відрізняються: одна може декілька разів пропустити заняття, що спричинить педагогічну занедбаність, а інша – значно більше. Крім цього, у випадках, коли дитина

¹³ Парфанович І. І. Диференційованість характеристики психолого-педагогічних особливостей дівчат за ступенем соціально-педагогічної занедбаності. *Наукові записки*. Серія: педагогіка. 2015. № 1. С. 134.

¹⁴ Там само.

¹⁵ Андрушко П. П. Злочини проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина. *Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України: у 2 т. / за заг. ред. П. П. Андрушка, В. Г. Гончаренка, Є. В. Фесенка*. 3-тє вид, переробл. та доп. Т. 1. Київ: Алерта; КНТ; Центр учбової літератури, 2009. С. 496.

¹⁶ Приговор Комсомольського районного суда г. Херсона от 3 сентября 2012 г., судебное дело № 1-335/10. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/54217077> (дата звернення: 28.10.21).

через певні причини (наприклад, булінг) не відвідувала школу, проте старанно намагалась опанувати навчальну програму самостійно, суттєвого відставання не відбудеться. Наприклад, Верховний Суд України (далі – ВСУ) вказав, що *систематичні пропуски занять у школі й неатестованість за 7 клас не є тяжкими наслідками цього злочину*¹⁷. Таким чином, слід встановлювати освітній рівень дитини, а не кількість пропущених занять. У іншій справі, тяжким наслідком суд визнав *педагогічну занедбаність дитини, яка виражалась у недостатньому запасі шкільних знань, бідності логічного і понятійного апарату, слабкому інтелектуальному розвитку, невідповідності рівня розвитку мови та словникового запасу її віковій нормі*¹⁸. Таким чином, сам факт невідвідування дитиною шкільних занять може вказувати на незабезпечення здобуття дитиною освіти та бути підставою відповідальності за ст. 184 КУпАП.

У науці дискусійним є визнання тяжким наслідком досліджуваного злочину вчинення дитиною кримінальних правопорушень. Зокрема, П. П. Андрушко сюди відносить вчинення «...суспільно небезпечних, зокрема, злочинних діянь...»¹⁹, М. І. Мельник уточнює, що це вчинення суспільно небезпечних діянь, «...які призвели до смерті інших осіб, заподіяння істотної шкоди їх здоров'ю або потягли за собою великі матеріальні збитки...»²⁰, а М. К. Гнетнев, О. М. Готін, М. В. Мазур вказують на вчинення саме тяжких злочинів, що заподіяли значну шкоду²¹. На

¹⁷ Ухвала Колегії суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України від 12 липня 2011 р. URL: https://zib.com.ua/ua/6739-roziyshlisya_v_ocinocnih_oznakah.html (дата звернення: 28.10.21).

¹⁸ Приговор Червоногвардейского районного суда г. Макеевки от 6 июля 2012 г., судебное дело № 553/3626/12. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/25217339> (дата звернення: 28.10.21).

¹⁹ Андрушко П. П. Злочини проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина. *Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України*: у 2 т. / за заг. ред. П. П. Андрушка, В. Г. Гончаренка, Є. В. Фесенка. 3-тє вид, переробл. та доп. Т. 1. Київ: Алерта; КНТ; Центр учбової літератури, 2009. С. 496.

²⁰ Мельник М. І. Стаття 166. Злісне невиконання обов'язків по догляду за дитиною або за особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування. *Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України* / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 11-тє вид., переробл. та допов. Київ: ВД «Дакор», 2019. С. 533.

²¹ Гнетнев М. К., Готін О. М., Мазур М. В. Злочини проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина. *Кримінальне право (Особлива частина)* / за ред. О. О. Дудорова, Є. О. Письменського. 2-ге вид. Київ: «ВД «Дакор», 2013. Гл. 6. С. 193.

противагу цьому, С. М. Морозюк не визнає це тяжким наслідком, оскільки таким чином порушується принцип індивідуальної кримінальної відповідальності²². Прихильником цієї позиції є Д. П. Євтеєва, яка вважає, що вчинення дитиною кримінального правопорушення може лише свідчити про деградацію чи формування у дитини антисоціальних настанов, що саме по собі може визнаватися тяжким наслідком²³.

Слід зазначити, що вчинення дитиною діяння, що містить ознаки кримінального правопорушення, при недосягненні нею віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність, визнано тяжким наслідком досліджуваного злочину у **2 (0,31%)** вироків, а вчинення нею кримінального правопорушення – у **10 (1,53%)** вироків. Вказівка про це разом з іншими видами наслідків злочину, передбаченого ст. 166 КК, (порушення соціального, інтелектуального, духовного розвитку, соціально-педагогічна занедбаність тощо) міститься у **37 (5,67%)**.

Невиконання обов'язків по забезпеченню необхідними побутовими умовами, харчуванням, вихованню тощо, дійсно може спровокувати дитину на вчинення кримінального правопорушення, наприклад, крадіжки, з метою придбання засобів для існування (їжі, одягу). Так, *бездіяльність матері призвела до вчинення дитиною кримінальних правопорушень проти власності для придбання продуктів харчування*²⁴. До того ж, протиправна діяльність батьків чи осіб, що їх замінюють, може сформувати у потерпілого уявлення про норму цієї поведінки, яку він буде наслідувати. У одному з вироків по ст. 166 КК встановлено, що *у дитини наявні зміни особистісної сфери по кримінальному типу з бродяжництвом та вчиненням крадіжок,*

²² Морозюк С. М. Кримінально-правова характеристика злочинів проти інтересів сім'ї та підопічних (ст.ст. 164-169 КК України): дис. ... канд.юрид. наук. Київ, 2012. С. 113.

²³ Євтеєва Д. П. Особливості об'єктивної сторони злісного невиконання обов'язків по догляду за дитиною або за особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування (ст. 166 КК України). *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2016. № 1 (6). С. 235-236.

²⁴ Вирок Новомиргородського районного суду Кіровоградської області від 28 серпня 2012 р., судова справа № 1115/1-117/2012. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/25881031> (дата звернення: 28.10.21).

*процес нормальної соціалізації особистості порушений*²⁵. Так, ВСУ зазначає, що дитина, будучи свідком злослів'я, пияцтва у сім'ї, бійок між батьками, засвоює ті ж принципи поведінки і сама так ставиться до інших. Таким чином, однією з причин вчинення неповнолітніми правопорушень визнано невиконання батьками або особами, що їх замінюють, обов'язків щодо виховання дітей²⁶.

У разі вчинення неповнолітніми діянь, що містять ознаки кримінального правопорушення, за які відповідальність передбачена КК, якщо вони не досягли віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність, законодавством України передбачено виключно адміністративну відповідальність їх батьків чи осіб, які їх замінюють (ч. 4 ст. 184 КУпАП). Якщо ж неповнолітнім вчинено кримінальне правопорушення, слід дотримуватися принципу особистого характеру відповідальності, згідно з яким тільки неповнолітній підлягатиме кримінальній відповідальності. Обов'язково необхідно враховувати правовий висновок ВСУ, в якому прямо зазначено, що «...відповідно до диспозиції ст. 166 КК засудження неповнолітнього до позбавлення волі за вчинений ним злочин не є тяжким наслідком для нього»²⁷. Батьків виправдано через недоведеність необхідного причинного зв'язку між злісним невиконанням обов'язків по догляду і призначенням синові покарання у виді позбавленням волі. Засудження неповнолітнього є наслідком вчинення ним кримінальних правопорушень, а не бездіяльності батьків. Окремо слід зазначити, що батьки чи особи, які їх замінюють, лише у разі невиконання обов'язків по догляду за дітьми та втягнення їх у протиправну діяльність, за наявності підстав для цього, мають нести відповідальність за сукупністю злочинів, передбачених

²⁵ Приговор Гуляйпольского районного суда Запорожской области от 22 февраля 2010 г., судебное дело № 1-35/10. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/48138500> (дата звернення: 28.10.21).

²⁶ Судова практика у справах про злочини неповнолітніх і втягнення їх у злочинну діяльність: узагальнення судової практики Верховного Суду України від 29 серпня 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0082700-03#Text> (дата звернення: 28.10.21).

²⁷ Ухвала (витяг) Судової палати у кримінальних справах Верховного суду України від 15 лютого 2005 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0050700-05#Text> (дата звернення: 28.10.21).

ст. 166 та ч. 2 ст. 304 КК²⁸. Таким чином, до тяжких наслідків досліджуваного злочину, за загальним правилом, не можна віднести ні вчинення дитиною у віці, з якого не може наставати кримінальна відповідальність, діяння, що містить ознаки кримінального правопорушення, ні вчинення нею кримінального правопорушення.

У випадках доведення винними житла до стану цілковитої непридатності, його занедбання, що унеможливило проживання у ньому дитини або підопічної особи, порушується їх право на житло (ст. 48 Конституції України, ст. 18 Закону України «Про охорону дитинства»). Відсутність житла призводить до зайняття жебрацтвом, бродяжництвом, пошуку місця для ночівлі тощо, і, таким чином, нормальне існування, зростання та розвиток потерпілих є неможливим. У той же час, проживання потерпілих у неналежних, антисанітарних умовах може бути підставою не кримінальної, а адміністративної відповідальності. Відповідно, тільки цілковите **позбавлення потерпілих житла** можна визнати тяжким наслідком злочину, про що йдеться у **3 (0,46 %)**.

Аналіз судової практики свідчить, що невиконання обов'язків по догляду може призвести до **порушення права на статеву недоторканість** потерпілих. На це вказується у **5 (0,77 %)** вироків, наприклад, *відсутність захисту з боку матері під час вступу її співмешканця у інтимні стосунки з малолітніми доньками*, порушило їх право на статеву недоторканість²⁹.

Нормальне існування, зростання, розвиток дитини та нормальне існування недієздатної (обмежено дієздатною) особи є неможливим при заподіянні шкоди їх здоров'ю. У цьому випадку, поряд з основним безпосереднім об'єктом, шкода заподіюється ще і додатковому

²⁸ Про застосування судами законодавства про відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 27 лютого 2004 р., № 2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-04#Text> (дата звернення: 28.10.2021).

²⁹ Вирок Довгинцівського районного суду м. Кривого Рогу від 25 травня 2015 р., судова справа № 211/2732/15-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/44365919> (дата звернення: 28.10.2021).

факультативному – здоров'ю³⁰. На цей вид шкоди вказується у **245 (37,58 %)** вироках. До тяжких наслідків цього злочину слід віднести **тяжке³¹ і середньої тяжкості тілесні ушкодження**. Наприклад, *бездіяльність батька, що не створив синові безпечних умов перебування у місці проживання, призвела до отримання сином тяжких тілесних ушкоджень, небезпечних для життя у момент заподіяння³²*. У судовій практиці наслідком злочину, передбаченого ст. 166 КК, визнається легке тілесне ушкодження, що спричинило короточасний розлад здоров'я чи незначну стійку втрату працездатності³³. З цього приводу слід зазначити, що закон про кримінальну відповідальність передбачає відповідальність лише за умисне заподіяння легких тілесних ушкоджень (ст. 125 КК). У той час, як до наслідків досліджуваного злочину, має бути необережна форма вини. Тому легке тілесне ушкодження не може бути тяжким наслідком цього злочину.

Спеціальним видом тілесного ушкодження є зараження вірусом імунodefіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби (ст. 130 КК)³⁴. Зараження цими хворобами є наслідком досліджуваного злочину тоді, коли винний не вжив заходів обмеження контакту потерпілого з інфікованою особою. Наприклад, *знаючи про невиліковну форму туберкульозу співмешканця, мати допустила тривале контактування дітей з ним, що*

³⁰ Filipenko V. The immediate object of persistent failure to perform duties related to the care of a child or a person under guardianship or in the custody (art. 166 of the Criminal code of Ukraine). *Visegrad Journal on Human Rights*. 2021. № 2. P. 302.

³¹ Про судову практику у справах про перевищення влади або службових повноважень: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 грудня 2003 р., № 15. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0015700-03#Text> (дата звернення: 28.10.2021); Про судову практику у справах про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30 травня 2008 р., № 5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-08#Text> (дата звернення: 28.10.2021).

³² Вирок Маньківського районного суду Черкаської області від 18 січня 2017 р., судова справа № 701/1082/16-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/64130769> (дата звернення: 28.10.2021).

³³ Вирок Кам'янсько-Дніпровського районного суду Запорізької області від 15 травня 2013 р., судова справа № 318/1043/13-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/35448956> (дата звернення: 28.10.21). Вирок Хмельницького міськрайонного суду Вінницької області від 15 травня 2017 р., судова справа № 149/1189/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/66463651> (дата звернення: 28.10.21).

³⁴ Борисов В. І. Кримінальні правопорушення проти здоров'я особи. *Кримінальне право України. Особлива частина* / за ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. 6-те вид., перероб. і допов. Харків: Право, 2020. § 2 Р. III. С. 62.

призвело до їх зараження³⁵. У випадку, коли сам суб'єкт є носієм хвороби, про що йому відомо, заразив нею потерпілого, тоді його діяння слід додатково кваліфікувати за ст. 130 КК. Так, *мати, яка хворіла на туберкульоз та знала про це, контактувала з дітьми, після чого діти також інфікувались. Мати відмовлялась від лікування себе і дітей, не здійснювала за ними догляд, що призвело до виникнення багатьох захворювань та інвалідності*³⁶. Вчинене необхідно кваліфікувати за ч. 3 ст. 130 та ст. 166 КК.

Стан фізичного та психічного розвитку дитини є одним з найголовніших показників її здоров'я. Адже саме від рівня розвитку дитини залежить становлення її як повноправного члена суспільства. Тому окремої уваги заслуговує такий наслідок як **порушення фізичного та психічного розвитку дитини**. Це процес, під час якого наявні відхилення «...у фізичному або психічному розвитку організму, викликані різними за характером та часом виникнення причинами»³⁷. Відхилення фізичного розвитку включають: хворобу, порушення слуху та зору, порушення опорно-рухового апарату, а до психічного розвитку відносяться: розумова відсталість, порушення мовлення, затримка психічного розвитку, порушення емоційної сфери (аутизм, суїцид), обдарованість³⁸. Так, *бездіяльність матері спричинила шкоду фізичному розвитку дитини (опорно-руховому апарату), що призвело до порушень будови тіла, викликаних деформацією нижніх кінцівок, грудної клітини, м'язової гіпотонії, ознак загальної гіпотрофії*³⁹. Відхилення фізичного та психічного розвитку дитини необхідно оцінювати залежно від тяжкості тілесних ушкоджень. Так, *бездіяльність матері*

³⁵ Вирок Жовтоводського міського суду Дніпропетровської області від 4 травня 2012 р., судова справа № 0414/896/2012. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/23979068> (дата звернення: 28.10.21).

³⁶ Приговор Золочевского районного суда Харьковской области от 22 апреля 2015 г., судебное дело № 622/195/14-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/43774178> (дата звернення: 28.10.21).

³⁷ Колишкін О. В. Вступ до спеціальності «Корекційна освіта»: навчальний посібник. Суми: Університетська книга, 2013. С. 55.

³⁸ Шевців З. М. Основи інклюзивної педагогіки: підручник. Київ: «Центр учбової літератури», 2016. С. 33–35.

³⁹ Вирок Шосткинського міськрайонного суду Сумської області від 18 липня 2012 р., судова справа № 1819/3765/12. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/26796533> (дата звернення: 28.10.21).

призвела до відхилень фізичного (мовні вади) та психічного розвитку дитини, які за тяжкістю відносяться до ушкоджень середньої тяжкості⁴⁰.

Злісне невиконання обов'язків по догляду за дитиною або за особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування, може завдати шкоди ще одному виду додаткового факультативного об'єкту цього злочину, яким є життя. Серед наслідків – **смерть, самогубство потерпілих та замах на вчинення самогубства**. Наприклад, *незабезпечення матір'ю якісного харчування призвело до смерті дитини⁴¹*. Смерть потерпілого визнано тяжким наслідком у **175 (26,83 %)** вироків за ст. 166 КК. На емоційному стані потерпілих негативно відображається відсутність турботи, піклування, підтримки, складні відносини з близькими тощо. Це може породити зневіру до життя та спонукати до вчинення самогубства. Про це йдеться у **5 (0,77 %)** вироків. Наприклад, *мати не цікавилась успіхами сина в школі, не виховувала та не надавала необхідного спілкування, внаслідок чого, син втратив надію на краще ставлення до себе з боку матері та покінчив життя самогубством⁴²*.

Зникнення потерпілих, а саме їх **безвісна відсутність**, також визнається тяжким наслідком досліджуваного злочину. Відповідно до ч. 1 ст. 43 ЦК України особу можна визнати безвісно відсутньою, коли відомостей про її місце перебування немає протягом одного року у місці постійного проживання. Так, у *2000 р. під час прогулянки, мати не наглядала за сином, який зник з дитячого майданчику, а мати для його пошуку ніяких дій не вчинила*. У 2010 р. на момент розгляду справи по суті *будь-які відомості про місце перебування, умови проживання, стан здоров'я дитини були відсутні⁴³*. Таких вироків **2 (0,31 %)**. Зазначимо, що коли зниклу особу знайдено через короткий термін, вчинене слід кваліфікувати за ст. 184 КУпАП.

⁴⁰ Вирок Корюківського районного суду Чернігівської області від 15 листопада 2011 р., судова справа № 1-127/11. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/51508751> (дата звернення: 28.10.21).

⁴¹ Вирок Турківського районного суду Львівської області від 13 лютого 2015 р., судова справа № 458/57/15-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/42703743> (дата звернення: 28.10.21).

⁴² Приговор Ингулецкого районного суда г. Кривого Рога от 28 мая 2012 г., судебное дело № 1-438/11. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/24476672> (дата звернення: 28.10.21).

⁴³ Вирок Коломийського міськрайонний суу Івано-Франківської області від 29 січня 2010 р., судова справа № 1-34/2010. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/45221254> (дата звернення: 28.10.21).

Висновки. Вивчення судової практики дозволяє зробити висновок, що суди допускають широке тлумачення поняття «тяжкі наслідки» у складі злочину, передбаченого ст. 166 КК. Зокрема, йдеться про такі види шкоди: фізична (особиста), а саме: порушення інтелектуального, соціального та емоційного розвитку дитини, порушення фізичного або психічного розвитку дитини, тяжкі або середньої тяжкості тілесні ушкодження дитини або недієздатної (обмежено дієздатної) особи, їх смерть, самогубство чи замах на самогубство, безвісну відсутність (матеріальні наслідки), а також порушення права дитини та особи, визнаної обмежено дієздатною чи недієздатною, на житло та статеву недоторканість (нематеріальні наслідки). Дослідження емпіричної бази дозволяє стверджувати, що у разі вчинення цього злочину завдається шкода різним за ступенем значущості суспільним відносинам. Відповідно, це зумовлює пропозицію удосконалення відповідальності за вчинення злочину, передбаченого ст. 166 КК, шляхом не тільки уточнення видів наслідків у нормі закону, а й диференціації такої відповідальності.

Список використаних джерел

1. Filipenko V. The immediate object of persistent failure to perform duties related to the care of a child or a person under guardianship or in the custody (art. 166 of the Criminal code of Ukraine). *Visegrad Journal on Human Rights*. 2021. № 2. P. 299-305.
2. Андрушко П. П. Злочини проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина. *Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України: у 2 т. / за заг. ред. П. П. Андрушка, В. Г. Гончаренка, Є. В. Фесенка*. 3-тє вид, переробл. та доп. Київ: Алерта; КНТ; Центр учбової літератури, 2009. Т. 1. С. 402-515.
3. Бабий А. П. Преступления против избирательных, трудовых и других личных прав и свобод человека и гражданина. *Уголовный кодекс Украины: Научно-практический комментарий / отв. ред. Е. Л. Стрельцов*. Изд. восьмое, перераб. и допол. Харьков: Одиссей, 2012. С. 320–388.
4. Бантишев О. Ф. Злісне невиконання обов'язків по догляду за дитиною або за особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування (ст. 166 КК). *Кримінальне право України у питаннях і відповідях / О. Ф. Бантишев, С. А. Кузьмін*. 2-ге вид., доповн. та перероб. Київ: ПАЛИВОДА А. В., 2009. Пит. 142. С. 109–110.

5. Борисов В. І. Кримінальні правопорушення проти здоров'я особи. *Кримінальне право України. Особлива частина* / за ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. 6-те вид., перероб. і допов. Харків: Право, 2020. § 2 Р. III. С. 62-77.

6. Вирок Довгинцівського районного суду м. Кривого Рогу від 25 травня 2015 р., судова справа № 211/2732/15-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/44365919> (дата звернення: 28.10.2021).

7. Вирок Жовтоводського міського суду Дніпропетровської області від 4 травня 2012 р., судова справа № 0414/896/2012. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/23979068> (дата звернення: 28.10.21).

8. Вирок Кам'янсько-Дніпровського районного суду Запорізької області від 15 травня 2013 р., судова справа № 318/1043/13-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/35448956> (дата звернення: 28.10.21).

9. Вирок Коломийського міськрайонний суду Івано-Франківської області від 29 січня 2010 р., судова справа № 1-34/2010. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/45221254> (дата звернення: 28.10.21).

10. Вирок Корюківського районного суду Чернігівської області від 15 листопада 2011 р., судова справа № 1-127/11. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/51508751> (дата звернення: 28.10.21).

11. Вирок Маньківського районного суду Черкаської області від 18 січня 2017 р., судова справа № 701/1082/16-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/64130769> (дата звернення: 28.10.2021).

12. Вирок Новомиргородського районного суду Кіровоградської області від 28 серпня 2012 р., судова справа № 1115/1-117/2012. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/25881031> (дата звернення: 28.10.21).

13. Вирок Турківського районного суду Львівської області від 13 лютого 2015 р., судова справа № 458/57/15-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/42703743> (дата звернення: 28.10.21).

14. Вирок Хмельницького міськрайонного суду Вінницької області від 15 травня 2017 р., судова справа № 149/1189/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/66463651> (дата звернення: 28.10.21).

15. Вирок Шосткинського міськрайонного суду Сумської області від 18 липня 2012 р., судова справа № 1819/3765/12. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/26796533> (дата звернення: 28.10.21).

16. Гнетнев М. К., Готін О. М., Мазур М. В. Злочини проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина. *Кримінальне право (Особлива частина)* / за ред. О. О. Дудорова, Є. О. Письменського. 2-ге вид. Київ: «ВД «Дакор», 2013. Гл. 6. С. 156-213.

17. Голдзіцький К. А. Злочини проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина. *Кримінальне право України. Особлива частина* / за ред. В. К. Грищука, О. М. Омельчука. Хмельницький: Хмельницький університет управління та права, 2016. Гл. 6. С. 142–180.

18. Євтеєва Д. П. Особливості об'єктивної сторони злісного невиконання обов'язків по догляду за дитиною або за особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування (ст. 166 КК України). *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2016. № 1 (6). С. 224–240.

19. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021 рр.: офіційний веб-сайт Генеральної прокуратури України. URL: http://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=110381&libid=100820 (дата звернення: 28.10.2021).

20. Зінченко І. О. Кримінально-правова охорона виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина / Аналіз законодавства і судової практики/: монографія. Харків: Вид. СПД ФО Вапнярчук Н. М., 2007. 320 с.

21. Колишкін О. В. Вступ до спеціальності «Корекційна освіта»: навчальний посібник. Суми: Університетська книга, 2013. 392 с.

22. Литвин І. І. Об'єктивні ознаки злісного невиконання обов'язків по догляду за дитиною або за особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування. *Науковий Вісник публічного та приватного права*. 2016. Вип. 6. Т. 2. С. 108-114.

23. Мельник М. І. Стаття 166. Злісне невиконання обов'язків по догляду за дитиною або за особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування. *Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка*. 11-те вид., переробл. та допов. Київ: ВД «Дакор», 2019. С. 532–534.

24. Морозюк С. М. Кримінально-правова характеристика злочинів проти інтересів сім'ї та підопічних (ст.ст. 164-169 КК України): дис. ... канд.юрід. наук. Київ, 2012. 205 с.

25. Панов М. І. Об'єктивна сторона кримінального правопорушення. *Кримінальне право України: Загальна частина / за ред. В. Я. Тація, В. І. Тютюгіна, В. І. Борисова*. 6-те вид., перероб. і допов. Харків: Право, 2020. Розд. VIII. С. 133–163.

26. Парфанович І. І. Диференційованість характеристики психолого-педагогічних особливостей дівчат за ступенем соціально-педагогічної занедбаності. *Наукові записки. Серія: педагогіка*. 2015. № 1. С. 131–137.

27. Приговор Гуляйпольского районного суда Запорожской области от 22 февраля 2010 г., судебное дело № 1-35/10. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/48138500> (дата звернення: 28.10.21).

28. Приговор Золочевского районного суда Харьковской области от 22 апреля 2015 г., судебное дело № 622/195/14-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/43774178> (дата звернення: 28.10.21).

29. Приговор Ингулецкого районного суда г. Кривого Рога от 28 мая 2012 г., судебное дело № 1-438/11. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/24476672> (дата звернення: 28.10.21).

30. Приговор Комсомольского районного суда г. Херсона от 3 сентября 2012 г., судебное дело № 1-335/10. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/54217077> (дата звернення: 28.10.21).

31. Приговор Червоногвардейского районного суда г. Макеевки от 6 июля 2012 г., судебное дело № 553/3626/12. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/25217339> (дата звернення: 28.10.21).

32. Про застосування судами законодавства про відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 27 лютого 2004 р., № 2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-04#Text> (дата звернення: 28.10.2021).

33. Про судову практику у справах про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30 травня 2008 р., № 5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-08#Text> (дата звернення: 28.10.2021).

34. Про судову практику у справах про перевищення влади або службових повноважень: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 грудня 2003 р., № 15. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0015700-03#Text> (дата звернення: 28.10.2021).

35. Судова практика у справах про злочини неповнолітніх і втягнення їх у злочинну діяльність: узагальнення судової практики Верховного Суду України від 29 серпня 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0082700-03#Text> (дата звернення: 28.10.21).

36. Ухвала Колегії суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України від 12 липня 2011 р. URL: https://zib.com.ua/ua/6739-roziyshlisya_v_oscinochnih_oznakah.html (дата звернення: 28.10.21).

37. Ухвала (витяг) Судової палати у кримінальних справах Верховного суду України від 15 лютого 2005 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0050700-05#Text> (дата звернення: 28.10.21).

38. Шевців З. М. Основи інклюзивної педагогіки: підручник. Київ: «Центр учбової літератури», 2016. 248 с.

REFERENCES

1. Filipenko, V. (2021). The immediate object of persistent failure to perform duties related to the care of a child or a person under guardianship or in the custody (art. 166 of the Criminal code of Ukraine). *Visegrad Journal on Human Rights*, 2, 299–305 [in Ukrainian].

2. Andrushko, P.P. (2009). *Zlochyny proty vyborchykh, trudovykh ta inshykh osobystykh prav i svobod liudyny i hromadianyna*. In: P. P. Andrushko, V. H. Honcharenko, Ye. V. Fesenko (Eds.), *Naukovo-praktychnyi komentar do*

Kryminalnogo kodeksu Ukrainy (pp. 402–515.). (Vol. 1). Kyiv: Alerta; KNT; Tsentр uchbovoi literatury [in Ukrainian].

3. Babiy, A.P. (2012). *Prestupleniya protiv izbiratel'nykh, trudovykh i drugikh lichnykh prav i svobod cheloveka i grazhdanina*. In: E. L. Strel'tsov (Ed.), *Ugolovnyy kodeks Ukrainy: Nauchno-prakticheskiy kommentariy* (pp. 320–388.). Khar'kov: Odissey [in Russian].

4. Bantyshev, O.F. (2009). *Zlisne nevykonannia obov'iazkiv po dohliadu za dytynoiu abo za osoboiiu, shchodo yakoi vstanovlena opika chy pikluvannia (st. 166 KK)*. In: O. F. Bantyshev, S. A. Kuzmin (Eds.), *Kryminalne pravo Ukrainy u pytanniakh i vidpovidiakh* (pp. 109–110.). Kyiv: PALYVODA A. V. [in Ukrainian].

5. Borysov, V.I. (2020). *Kryminalni pravoporushennia proty zdorov'ia osoby*. In: V. Ya. Tatsii, V. I. Borysov, V. I. Tiutiuhin (Eds.), *Kryminalne pravo Ukrainy. Osoblyva chastyna* (pp. 62-77.). Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].

6. Vyrok Dovhyntsiivskoho raionnoho sudu m. Kryvoho Rohu vid 25 travnia 2015 r., sudova sprava № 211/2732/15-k. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/44365919> [in Ukrainian].

7. Vyrok Zhovtovodskoho miskoho sudu Dnipropetrovskoi oblasti vid 4 travnia 2012 r., sudova sprava № 0414/896/2012. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/23979068> [in Ukrainian].

8. Vyrok Kamiansko-Dniprovskoho raionnoho sudu Zaporizkoi oblasti vid 15 travnia 2013 r., sudova sprava № 318/1043/13-k. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/35448956> [in Ukrainian].

9. Vyrok Kolomyiskoho miskraionnyi sudu Ivano-Frankivskoi oblasti vid 29 sichnia 2010 r., sudova sprava № 1-34/2010. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/45221254> [in Ukrainian].

10. Vyrok Koriukivskoho raionnoho sudu Chernihivskoi oblasti vid 15 lystopada 2011 r., sudova sprava № 1-127/11. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/51508751> [in Ukrainian].

11. Vyrok Mankivskoho raionnoho sudu Cherkaskoi oblasti vid 18 sichnia 2017 r., sudova sprava № 701/1082/16-k. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/64130769> [in Ukrainian].

12. Vyrok Novomyrhorodskoho raionnoho sudu Kirovohradskoi oblasti vid 28 serpnia 2012 r., sudova sprava № 1115/1-117/2012. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/25881031> [in Ukrainian].

13. Vyrok Turkivskoho raionnoho sudu Lvivskoi oblasti vid 13 liutoho 2015 r., sudova sprava № 458/57/15-k. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/42703743> [in Ukrainian].

14. Vyrok Khmilnytskoho miskraionnoho sudu Vinnytskoi oblasti vid 15 travnia 2017 r., sudova sprava № 149/1189/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/66463651> [in Ukrainian].

15. Vyrok Shostkynskoho miskraionnoho sudu Sumskoi oblasti vid 18 lypnia 2012 r., sudova sprava № 1819/3765/12. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/26796533> [in Ukrainian].

16. Hnietniev, M.K., Hotin, O.M., Mazur, M.V. (2013). *Zlochyny proty vyborchych, trudovykh ta inshykh osobystykh prav i svobod liudyny i hromadianyna*. In O. O. Dudorov, Ye. O. Pysmenskoho (Eds.), *Kryminalne pravo (Osoblyva chastyna)* (pp. 156-213). Kyiv: «VD «Dakor» [in Ukrainian].

17. Holdzitskyi, K.A. (2016). *Zlochyny proty vyborchych, trudovykh ta inshykh osobystykh prav i svobod liudyny i hromadianyna*. In V. K. Hryshchuk, O. M. Omelchuk (Eds.), *Kryminalne pravo Ukrainy. Osoblyva chastyna* (pp. 142–180). Khmelnytskyi: Khmelnytskyi universytet upravlinnia ta prava [in Ukrainian].

18. Yevtieieva, D.P. (2016). Osoblyvosti ob'iektivnoi storony zlisnogo nevykonannia obov'iazkiv po dohliadu za dytynoiu abo za osoboiiu, shchodo yakoi vstanovlena opika chy pikluvannia (st. 166 KK Ukrainy). *Visnyk Asotsiatsii kryminalnogo prava Ukrainy, 1 (6), 224–240* [in Ukrainian].

19. Yedynyi zvit pro kryminalni pravoporushennia za 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021 rr.: ofitsiinyi veb-sait Heneralnoi prokuratury Ukrainy. URL: http://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=110381&libid=100820 [in Ukrainian].

20. Zinchenko, I.O. (2007). *Kryminalno-pravova okhorona vyborchych, trudovykh ta inshykh osobystykh prav i svobod liudyny i hromadianyna / Analiz zakonodavstva i sudovoi praktyky*. Kharkiv: Vyd. SPD FO Vapniarchuk N. M. [in Ukrainian].

21. Kolyshkin, O.V. (2013). *Vstup do spetsialnosti «Korektsiina osvita»*. Sumy: Universytetska knyha [in Ukrainian].

22. Lytvyn, I.I. (2016). Ob'iektivni oznaky zlisnogo nevykonannia obov'iazkiv po dohliadu za dytynoiu abo za osoboiiu, shchodo yakoi vstanovlena opika chy pikluvannia. *Naukovyi Visnyk publicznego ta pryvatnogo prava, issue 6, Vol. 2, 108–114* [in Ukrainian].

23. Melnyk, M.I. (2019). *Stattia 166. Zlisne nevykonannia obov'iazkiv po dohliadu za dytynoiu abo za osoboiiu, shchodo yakoi vstanovlena opika chy pikluvannia*. In M. I. Melnyk, M. I. Khavroniuk (Eds.), *Naukovo-praktychnyi komentar Kryminalnogo kodeksu Ukrainy* (pp. 532–534). Kyiv: VD «Dakor» [in Ukrainian].

24. Moroziuk, S.M. (2012). *Kryminalno-pravova kharakterystyka zlochyniv proty interesiv sim'i ta pidopichnykh* (st.st. 164–169 KK Ukrainy). *Candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

25. Panov, M.I. (2020). Ob'iektivna storona kryminalnogo pravoporushennia. In V. Ya. Tatsii, V. I. Tiutiuhin, V. I. Borysov (Eds.), *Kryminalne pravo Ukrainy: Zahalna chastyna* (pp. 133–163). Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].

26. Parfanovych, I. I. (2015). Dyferentsiiovanist kharakterystyky psykholohopedahohichnykh osoblyvostei divchat za stupenem sotsialno-pedahohichnoi zanedbanosti. *Naukovi zapysky. Serii: pedahohika, 1, 131–137* [in Ukrainian].

27. Prigovor Guljajpol'skogo rajonnogo suda Zaporozhskoj oblasti ot 22 fevralja 2010 g., sudebnoe delo № 1-35/10. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/48138500> [in Russian].

28. Prigovor Zolochевского rajonnogo suda Har'kovskoj oblasti ot 22 aprelja 2015 g., sudebnoe delo № 622/195/14-k. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/43774178> [in Russian].

29. Prigovor Inguleckogo rajonnogo suda g. Krivogo Roga ot 28 maja 2012 g., sudebnoe delo № 1-438/11. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/24476672> [in Russian].

30. Prigovor Komsomol'skogo rajonnogo suda g. Hersona ot 3 sentjabrja 2012 g., sudebnoe delo № 1-335/10. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/54217077> [in Russian].

31. Prigovor Chervonogvardejskogo rajonnogo suda g. Makeevki ot 6 ijulja 2012 g., sudebnoe delo № 553/3626/12. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/25217339> [in Russian].

32. Pro zastosuvannia sudamy zakonodavstva pro vidpovidalnist za vtiahnennia nepovnitnikh u zlochynnu chy inshu antyhromadsku diialnist: Postanova Plenumu Verkhovnoho Sudu Ukrainy vid 27 liutoho 2004 r., № 2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-04#Text> [in Ukrainian].

33. Pro sudovu praktyku u spravakh pro zlochyny proty statevoi svobody ta statevoi nedotorkanosti osoby: Postanova Plenumu Verkhovnoho Sudu Ukrainy vid 30 travnia 2008 r. № 5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-08#Text> [in Ukrainian].

34. Pro sudovu praktyku u spravakh pro perevyschennia vlady abo sluzhbovykh povnovazhen: Postanova Plenumu Verkhovnoho Sudu Ukrainy vid 26 hrudnia 2003 r. № 15. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0015700-03#Text> [in Ukrainian].

35. Sudova praktyka u spravakh pro zlochyny nepovnitnikh i vtiahnennia yikh u zlochynnu diialnist: uzahalnennia sudovoi praktyky Verkhovnoho Sudu Ukrainy vid 29 serpnia 2003 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0082700-03#Text> [in Ukrainian].

36. Ukhvala Kolehii suddiv Sudovoi palaty u kryminalnykh spravakh Verkhovnoho Sudu Ukrainy vid 12 lypnia 2011 r. URL: https://zib.com.ua/ua/6739-roziyshlisya_v_ocinochnih_oznakah.html [in Ukrainian].

37. Ukhvala (vytiah) Sudovoi palaty u kryminalnykh spravakh Verkhovnoho sudu Ukrainy vid 15 liutoho 2005 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0050700-05#Text> [in Ukrainian].

38. Shevtsiv, Z.M. (2016). Osnovy inkluzyvnoi pedahohiky. Kyiv: «Tsentr uchbovoi literatury» [in Ukrainian].

Филипенко В. Р. *Общественно опасные последствия злостного невыполнения обязанностей по уходу за ребенком или за лицом, относительно которого установлена опека или попечительство (ст. 166 УК Украины)*

Статью посвящено исследованию общественно опасных последствий как обязательного признака объективной стороны преступления,

предусмотренного ст. 166 УК Украины. Проанализировано и раскрыто оценочное понятие «тяжкие последствия», выяснено виды последствий, которые охватываются ним. Осуществлено их деление на материальные и нематериальные. Изучено судебную практику по применению ст. 166 УК Украины (2010–2021 гг.).

Ключевые слова: *тяжкие последствия, злостное невыполнение обязанностей по уходу за ребенком или за лицом, относительно которого установлена опека или попечительство.*

Filipenko V. R. Socially dangerous consequences of persistent failure to perform duties related to the care of a child or a person under guardianship or in the custody (Art. 166 of the Criminal Code of Ukraine)

The article is devoted to the study of socially dangerous consequences persistent failure to perform duties related to the care of a child or a person under guardianship or in the custody. They are formulated as serious consequences in Art. 166 of the Criminal Code of Ukraine. The article analyzes and reveals this concept, which is evaluative and needs to be established in each case. The types of consequences covered by this concept are clarified. In particular, the material consequences include physical (personal) harm, namely: impaired spiritual, social, intellectual or emotional development of the child, impaired physical or mental development of the child, severe, moderate or minor injuries that caused short-term health disorders or insignificant loss of ability to work of a child or a person with limited capacity (incapacity), their death, suicide or attempted suicide, unknown absence. Intangible consequences include violation of the right of a child and a person declared incapable or partially incapable to housing and sexual integrity. The case law on the application of Art. 166 of the Criminal Code of Ukraine (2010-2021). It has been found that the concept of «serious consequences» covers a wide range of types of socially dangerous consequences. It is established that as a result of commission of this crime damage is caused to public relations which are various on degree of significance. It is proposed to improve the responsibility for commission of the crime under Art. 166 of the Criminal Code of Ukraine, namely to clarify the types of consequences and to differentiate such responsibilities.

Key words: *serious consequences, persistent failure to perform duties related to the care of a child or a person under guardianship or in the custody, child's development and growth.*